

S

**RIQSICHIKUQNIN QILLQA
PIRUW WARMIKUNATA
USUCHIPTINKU
UTQAYLLAMAN
CHANTACHINAPAQ**

ELSA

Espacios laborales sin acoso

Yanapaqninkunawan

Kay riqsichikuq qillqataqa musuqyachisqa hinallataq chiqirichirqa:

Aynikuqnin

Kay riqsichikuq qillqataqa PUCP umallikunam kichwaman, aymaraman, uyarinaliwruman, pirwanu siñakuna simiman tikrarqanku:

PUCP

| Kay riqsichikuq qillqataqa chiqirichirqa:

Media Partner

es hoy

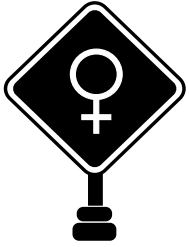
#PerúTeQuiero

PERÚ
SOSTENIBLE

RIQSICHIKUQ SIQI

♦ RIQSICHIKUQNIN QILLQA PIRUW WARMIKUNATA USUCHIPTINKU UTQAYLLAMAN CHANTACHINAPAQ	.....	3
♦ IMATAQ QATIN WARMI USUCHISQA LLAWKACHISQA HUCHALLIQTATA DINUNSIYAPTIN?	.....	4
• Huchallachisaqmipuni, ¿Maytataq risaq?	.....	6
• ¿Imakunataq qawachiyman dinunsiyayta tiyachinaypaq?	.....	8
• Dinunsiyay tiyachinaypaq manam sapallay munanichu riyta, ¿pipas riysiwanmanchu?	.....	8
• ¿Ima tapukuykunataq rurawanmanku?	.....	9
• Dinunsiyata warmikuna usuchisqanmanta llawkachisqanmantaq tiyachiptikiqa llapan ruwayninqa manam chaniyuqchu	.....	11
• ¿Imataq peritaje médico?	.....	11
• ¿Runapa sutinta yanqa qatarichiyman dinunsiyaruwanmanchu?	.....	12
• Awqaqniy maqawaptin kutichipurqani chaymi Kumisariyapi harkawayta munachkanku	.....	12
• Sichum Hampi Yachakuq kaspay, musyakuni ima usuchikuy llawkachikuy unqusqa runa qawasqaypi kaptinqa, ¿imatataq ruraykuyman?	.....	13
• ¿Maypim uyariykuwanmanku utaq yanapaykuwanmanku?	.....	14

RIQSICHIKUQNIN QILLQA PIRUW WARMIKUNATA USUCHIPTINKU UTQAYLLAMAN CHANTACHINAPAQ

Qallariynin

Suyunchikpiqa warmikunata, sipaskunata, warmi wawakunata sapakuti llawkanku, usuchinku. Piruw suyupiqqa, 54.9% warmikunataqa yananku allquchachinku usuchispa¹. Hinallataq, 58.9% Piruw suyup wiñay hunta runankunaqa warmikuna usuchiyta llawkachiyta sayapakunkuraqmi, chaynallam nispanku, amachaspa, ruwaysispa, maykunapi qawaspapas manapuni harkarispapas². Abya Yalapi, Caribepipas, suyunchikqa aswan warmi llawkachiq usuchiq runa riqsisqa iskay kaq llaqtam kanchik³. Kaytaqa rikunchik achkaniraq kawsakuyninchikmanta, manam huk runallapichu sichum llapan suyu kamachikuyninpi, runap kawsakuyninchikpipas.

Istadu umalliqkunamanta hatun kamachikuykunata atipanku warmikuna huchallisqankuta uyarinankupaq, aswantaq kaykay watakunapi, sapa ruwayninchikpi wakín kuti manataq qispichinchikchu willarikusqanchikta manataq allinta puririnchu istadu kamachikusqanpas. Hamutaykurqaniku warmikunata allquchachiptinku usuchiqta huchallachinankupaqpacha, Llallinapaq riqsichiqnin qillqata ruwaykurqaniku warmikunata usuchiptinku riysispa chantachinanpaq. Kay riqsichiqnin qillqaqa yanapakunanpaqmi tukuy ima tapukuy kaptin usuchiqta dinunsiyaptinku. Kamachinchik maypitaq huchallachinmanku, pitaq tumpachinman, hinallataq runa chantaq riq pusaysisqa kanmanchu. Hinallataq istadupi llamkaqkuna imakunataq tapunchikman utaq manapas, sichus riqsichikuq dukumintuta apana, imakunatapas. Riqsichikuqnin qillqaqa allquchachisqa usuchisqa runapaqmi hinallataq pi apaysisqapaqpas, masinkuna, allyunkuna utaq llamkaq masinkunapaqpas.

Warmikunapaqa amachaqninmi kan allin uyariwananchikpaq sichum ima llawka usuchiwasqanchikmanta huchallachiyta munaptinchik. Riqsichikuqnin qillqaqa yanapawasunmi hatun amachaqninchikta riqsinapaq hinallataq imaymana dirichunchiktapas haypanapaq. Qispichirqaniku llapan runamasinchikta puriysisqanchikrayku, chaynallataq wata hunta waqyamumarqanku tapukuwaspanku imaynatataq chantachinmanku allquchachiqta warmi masinta usuchiqta. Sunquchakuniku qamkunarayku hinallataq chiqirichinankupaq kay riqsichikuqnin qillqata yanapakunankupaq.

Riqsichikuqnin qillqaqa musuqyachisqañam, kay qillqataqa abogada Cynthia Silva Ticllacuripa umalliqninpi ruwachikurqan, paypas achka warmi usuchisqata, llawkachisqata yanaparqan.

¹ Kaypim riqsichikun: Instituto Nacional de Estadística e Informática (2021). Encuesta Nacional Demográfica y de Salud Familiar. Lima, Perú.

² Kaypim riqsichikun: Encuesta Nacional de Relaciones Sociales. Lima, Perú.

³ Kaypim riqsichikun: Bott, S., Guedes, A., Goodwin, M., & Adams, J. (2012). Violence against women in Latin America. A comparative analysis of population-based data from 12 countries. Organización Panamericana de la Salud.

Chantap ñannin

¿Imataq qatin warmi usuchisqa llawkachisqa huchalliqa dinunsiyaptin?

Utqaykachin kamachiykunata ámbito tutelar especialta, kaywanmi usuchisqa, llawkachisqa warmita amachanapaq, hinallataq ámbito de sancionwan, maskanku, huchallachinku runa llawkasqanta chaymi huchallin utaq delitokunapas chiqapchan.

1.- QALLARIYNIN

- Piruw Policía Nacionalpi, Fiscalías Penalespi utaq Ayllu hina Juzgado de Familiapi-pas.
- Riqsichinkim rimayllawan, qillqaspapas utaq canales virtuales (kuryu iliktrunikukunapi, aplicaciones de mensajería instantánea utaq ima medio tecnológico maki kasqanpipas).
- Tumpachispapuni, sichus paqway llawka kaspapaq llaqta ñiqichaq Policía kamachiqwan kuskanchasqa patrullaqita allquchasqa warmipa wasin patankunata muyupayanqa, hinallataq tukuy ima kamachisqata qispichinqaku.
- Llawkachichkaptin tariruptinkuqa, polisiyaqa utqayllataña usuchi runata hapirunqa, wasitapas lluptiyllañam yaykunmanku hinallataqmi may lawpi apachikuptinpas.

2.- JUZGADO DE FAMILIAMAN FISCALIATAPAS APAPTINKU

Sichum mana Juzgado de Familiapi utaq Fiscaliapi, huchallikuyta chantachirqakuchu, Polisiyam Juzgado de Familiaman apanqa paykuna amachananpaq hinallataq medidas kawtilarista kamachinankupaq, chaynallataq Fiscaliamanpas huchallisqankuta chaninchanankupaq. 24 urasllapi ruranankupacham.

3.- AMACHAQ TARIYAW KAWTILARKUNAPAPAS KAMACHIKUQKUNA

Juzgado de Familiaqa risulusiyunta kamachikun chaypim riqsichikun llawkachisqa runata amachanapaq, hinallataq medidas de proteccionta medidas kawtilaristaspas. Kaytaqa 24, 48 utaq 72 urakunalla dinunsiyata chaskiykusqaykimanta ruwaykunku, ñataq qawaykuna imayna llumpay atipasqa llawkasqa runa kasqanta.

- Medidas de proteccionpa hatun paqtayninga nin amapuni runa llawkachisqata usuchisqata ñakariyninta kutipananchikmanchu aswantaq kay runakunata sumaqta amachanapaq, hinallataq ayllunta, wasi imankunatapas harkakunankupaq.

Kay kamachikuy amachanapaqhina: allquchachiq runa amapunim usuchisqa llawkachisqa runata rimaykunmanchu; amapunim usuchisqa llawkachisqa runapa wasiman asuykunmanchu; llamkayninmanpas, yachay wasinmanpas, hukkunapipas; amapunim huchallisqa runaqa warmi wawakunata, qari wawakunata, wayna sipaskunata huk mana yuyayninpi huntasqata runata amachaq ayllunmanta qurqurmanchu.

- Medidas kawtilarispas hatun paqtayninga qawachikun huk kamachikuykuna kaptin ñawparichinapaqpuni, kaykunatahina wawa churikuna pipa makinpi kanapaq chaynallataq wawa churikunapaq mikuyninta qunankupaq. Kaykunam medida kawtilarkuna: mamanpa makinpi kamachisqa pachalla kananpaq, churi wawata watukunankupaq, wawa churikunapaq kamachisqa pacha mikuyninta qunankupaq, hukkunapas.

4.- MEDIDAS DE PROTECCIONPA RURAYNIN

- Juzgado de Familiaqa risulusiyuntam chay punchawllapi willarikun llapan wasi kamachikuqkunata medidas de proteccionta qispichinankupaq, Piruw Policía Nacionalwan qallarisan.
- Usuchisqa, llawkachisqa runata medidas de proteccionwan amachasqataqa yanapan willarikuykunawan ima mañakusqa wanpas, chaynallataq wasinman watukunanku allinta qawaykuspanku, kaytaqa personal policialqa ñawpaqchananmi.

5.- HUCHATA TARIPASPAO

Proceso tutelarta medidas de proteccionwan amachaspaqa, Fiskaliam maskanqa imam hatun huchalli delito kasqanta sichun mana llumpay huchallikuy kasqantapas falta nisqankuta, chaynallataq ima penal muchuchinqakupas. Poder Judicialta tapukunmanku hinallataq Policia Nacionaltapas. Kay ruwaykunapiqa manapuni usuchisqa llawkachisqa runataqa kutipachinchikmanchu ñakariyninman.

6.- PAQTACHAY

Juzgadoqa usuchisqa llawkachisqa warmipa willariyuyninta kamachinman, yapaykunapaq sichun willakuyninta hatunyayta munanmanpas utaq astawan chiqapchayta munanman. Ñataq manam sapakuti mañanmankuchu huk kuti ñakarisqanta willakunapaq.

7.- HAYRATA

- Sichus taripay hatun hucha condenatoria kaptinqa, huchallikuyta yapananpaq kamachikunmanku. Kay Hinata: usuchisqa llawkachisqa warmita sunqu tiyaq yuyay haypana hampiqman apanmanku, ñakarisqa warmi wasi tiyasqa npi llaqta kamachikuna amachanankupuni, hinallataq usuchi runatapas qawapayana mana asuykunapaq.
- Sichum taripay hatun hucha mana condenatoria kaptinqa, tunpasqanta waqaycharunmanku chay medidas de proteccionqa kawtilarispas hatallinraqmi, aswantaq usuchisqa llawkachisqa runa manchakuy atipasqa kaptin. Sichum manaña manchay atipaptinqa juzgado de familiaqa amachakuy kamachiyta waqaychanqa.

Huchallachisaqmipuni, ¿Maytataq risaq?

Warmi ususchiqta llawkachiqtaqa huchallanchikmanmi kay institusiyun wasikunapi: Policía Nacional del Perú, Fiscalías penalespi/mixtaspipas/de familiapipas, utaq Juzgados de Familiapi/Mixtospi/De Paz Letradospi/De Pazpi (art. 15° del Texto Único Ordenado Hatun kamachikuypi N° 30364). Mayqinpiyas kamachikunqaku ficha de valoración de riesguta, chaypim qawachinku sichus llumpay huchallikuy kanman utaq pisillachu kanmanpas.

- Piruw Policía Nacionalpi: Kumisariyapim huchallikuqta tunpachinki, chaypim tapupayanqaku chaymanta ufisyukunata peritaje ruwanankupaq kamachikunqaku. Hinallataq paykunam tumpachisqa qillqa ruwasqankuta Juzgaduman Fiscaliamanpas apanqanku. Kaytaqa utqayllaman 24 urapachallatam ruraykunqaku.
- Fiscalías penalespi, mixtapi familiapipas: sichum Fiscaliamanpuni rinki, kaypim kamachinqaku taripanankupaq hinallataq peritajes medikukunata psicologikustawan ufisyuta qispichinqaku.
- Juzgado de familiakuna/Mixtokuna/Juzgados de Paz Letradokuna/Juzgados de Pazkuna: Juzgados de Familiakunam usuchisqa llawkachisqa warmikunapa dinunsiyanta chaskinqakupuni. Sichum mana juzgado de familia kaptinqa juzgados de paz letraduspi hinallataq juzgados de pazpipas huchallisqaykitaqa chaskinqakupunim.

¿CEMpi huchallichiymanchu (Centro de Emergencia Mujer/ Yanapakuy Warmi Wasí /)?

Manam, CEMpiqa dinunsiyaykitaqa tiyachinkimanchu paykunaqa uyarisunkiku, yanapasunkipas, ñataq mana chaniyuqmi. Chaypiqa Ministerio de la Mujer y Poblaciones Vulnerables wasinmi. Riqsichisunkim ima legal amachasunaykita, judicial amachanata, sunqu tiyay psicológica yanapakuytapas hinallataq judicial puriysisaypi yanapasunkiku.

¿Medidas de proteccionta chaskiymanchu? (art. 16° Leypa N° 30364 y art. 7° Riglamin-tunpi)

Arí, dinunsiyaykita mayqin amachaq wasikunapi churaykuptyki chaywan Ficha de Valoración de Riesgo qillqata tukupaykunqaku chaywan Juzgado de Familiapi medidas de proteccionta hinallataq medidas kawtilaristapas mañakuywan qallarichinqaku. Kayqa kuskan purinqa proceso de investigacionwan hinallataq huchalliyta muchuchinqakupas. Imayna kasqan hinam Juzgado de Familiaqa amachakunqa medidas de proteccionwan kawtilaristapas kay pachakunallapi:

- 24 urakunallapi sichum dinunsiyayki paqway ñakarichiy kanman, riesgo severo ninku.
- 48 urakunallapi sichum dinunsiyayki pisi ñakarichiy kanman, riesgo leve o moderado ninku.
- 72 urakunallapi sichum dinunsiyayki mana chaninchankuyta imaymana ñakarichiy kasqanta.

¿Huk kumisariyallapichu utaq huk fiscaliallapichu dinunsiyayman? QAMMI mayqin kumisariyapi utaq fiscalía de turnata akllakunki.

Manam wasi tiyasqaykillapichu nitaq maypi maqasuranki utaq riqsichikuq dukumintuykipa distritunpipas. Manam harkakunmankuchu sichus qam dinunsiyata maypipas churayta munankiman.

Ñataq, kumisariya utaq fiscalía taripayta utqayllaman atipanmanku sichus tiyasqaykipi utaq maypi usuchisurqanki pacha riqsichikunkiman dinunsiyaykita.

¿Imanasqa? Kumisariyam utaq fiscalía de turno chaskisuqkichik taripanqa utqayllaman. Sichus huklawpi churanki paykunaqa apachinqakuraq distrito tiyasqaykima utaq maypi usuchisusqaykimam chaypi taripanankupaq.

Kirisqata qawakunchu: ¿kiriwasqan qawanaraqchu?

¡Manam! Kirillawanchu usuchiwanichik (sunqu tiyayninichikpi, qullqita pisichispa/wasinichikta muchuchispa, manam munaqta hapiwaptinchik abusawaptinchik) kaykunata ruwawaptinchikqa wakín pacha kurpunchikpi kirisqahina mana musyakunchu. Chaymi manam harkakunmankuchu dinunsiyayki churanaykipaqa.

Manam desnunsiyaykita chaskiymanmankuchu niwaptinkuqa. ¿Imatataq rurayman?

Manam kumisariyapi nitaq fiscalía penal de turnopipas harkakunmankuchu dinunsiyayki tiyachinaykipaqa. Sichum harkakuptinkuqa Defensoría del Pueblo pi paykunata dinunsiyaramunki (0800-15-170) utaq mana allin chaskisusqaykimanta Central Única de Denuncias del Ministerio del Interior man willakamunki (página webninman yaykuykuspayki, <https://denuncias.mininter.gob.pe>, utaq 1818 yupayta waqyaykamunki). Central del Ministeriotaqa, waqyakamuptiki mana munaspaqa sutyikita quwaqchu utaq sutikitapas quyunkiman. Ñataq yuyariy kumisariyapi mana chaskisuqnikikunapa sutinkuta ima kargu kasqantapas qunaykim.

Yuyakuy, sichus warmi kaptikiqa pipas usuchisuptiki llawkachisuptiki dinunsiyaramunaykipunim. Usuchisunikiqa manamiki yanallaykichu kanman huk runapas kanmanmi.

Kaypas kachkan:

- ✦ **Dinunsiyataqa tiyachinkimanmi rimaspalla, qillqasqata utaq mayqin medios tecnologícokunapipas.**
- ✦ **Mayqin simana punchawpim dinunsiyaykita tiyachinkiman hinallataq mayqin pacha urapipas.**
- ✦ **Dinunsiyaqa mana chaniyuqmi** chaynallataq kupyantapas manam chaniyuqmi.
- ✦ **Manataq abogadullawan rinaykichu.** Sichum, munaspaykiqa apawaqpas Centros de Emergencia Mujermi utaq Oficinas de Defensa Pública del Ministerio de Justiciapas hinallataq Derechos Humanos pas abogaduta quykususpayki yanapasunkiman.
- ✦ Manampuni mañasunkiman chu ima exámenes físicos, psicológicos qawachikusqaykitaqa nitaq hukuna pericia taripaytapas..
- ✦ **Sichum hawa runa kaspapas dinunsiyaykitaqa tiyachinkimanmi.** Yuyariy manam migratoria dukumintuykitarraq (watalla kaqta mana kaqtapas) mañasunkiman chu atindisunaykipaqa.
- ✦ **Warmakuna wayna-sipaskunapas dinunsiyanta tiyachinmankum** pipas usuchiptinku paykunata utaq hukkunatapas, kaypaqa manam hatun runawanraq hamunman chu nitaq representante legalwanpas.

¿Rikuqkuna huchallimankuchu?

Arí, rikuqkunaqa dinunsiyataqa tiyachinmankum. Manam karta pudirtaqa nitaq hukku-na dukumintutaqa mañasunkichu. Hinallataq, mayqinpas runamasinrayku pitapas huchallinmanmi, qawaspa mana qawaspa llawkachisqanta. Hinallataq usuchisqa runapata manam sutinta, yawar ayllu sutintapas kapusunkimanchu chay pacha, hinallam yachasqaykiman hinallam willakunki maypi tarinmanku paykuna yanapanankupaq (Artículo 15 del Texto Único Ordenado de la Ley N° 30364) kaypim rikuchikun.

¿Imakunataq qawachiyman dinunsiyayta tiyachinaypaq?

- ¿DNIta? Manam DNlykitaqa dinunsiyanaykipaqa mañasunkimanchu, sichus mana apaptikiqa kamachikuqkunam dinunsiyayki chaskisuqniki pi kasqanta Sistema Integrado RENIECpi qawaykunman. Hawa runa mana dukumintuyuy kaspaykipas dinunsiyaykitaqa chaskisunkipunim. (Artículo 16 del Decreto Supremo 009-2016-MIMP) kaypim rikuchikun.
- Imawanpas chiqapyachiyta munaptikiqa: phutukuna, widiyukuna, kuryu iliktruniku, wasappipas, rikuqkunapa willakuyninwan, hukkunapas dinunsiyaykita tiyachinkiman. Kaypas sichus munanki manachaypas. Willarikusqaykimanmi cchuhaninchachinqa, ñataq manam mañasunkichupunim.

Dinunsiyay tiyachinaypaq manam sapallay munanichu riyta, ¿pipas riysiwanchu?

Arí, piwanpas sunqu tiyaqnikiwan riwaqmi: masiykiwan, llamkaq masiykiwan, aylluykiwan, yanapakuq llamkaqpas, hukkunapas. Dirichuykim kan willakuptiki, ima tapukuyta kutichiptikipas waqtaykipi kumpañasunaykipaq. Chaynallataq kuskan rinkichikman peritajes médicos taripaytapas. Ñataq Manam psicológico/psiquiátrico taripaypiqa kanmanchu.

¿COVID-19 pachapi rimaychu? Sichum harkarikuy kamachikuyta hayñinku ichaqa lukalman, yanapasuqnikiwanpas yaykuwaq.

¿Ima tapukuykunataq rurawanmanku?

Llapa tapususqaykiqa dinunsiyasqaykimanhinallam kanan. Aswan chuya chuya willakuyniyki kaptinqa astawanmi dinunsiyaykitaqa chiqapyachinki. Hinallataq tapusunki paqwaytachu usuchuqniki harkarisunki. Kaynatam tapusunki: “¿sapa punchawchu ima rurasqaykita harkarisunki?, ¿wawaykikunata chirmananpaq manchachinchu?, hukkunapas. Yanapakuq qillqapa urayninpim wakin tapukuykuna kachkan, chay hinakunatam tapukunqa kamachikuq yanapasuqniki.

¿Imakunataq MANAM tapuwanmankuchu?

Kikiykiqa kawsakuyniykimantaqa, runamasikiwan kawsasqaykimanta, hukllanakusqaykimantapas manam tapusunkimanchu. Hinallataq, mana dinunsiya kaqtaqa manam tapusunkichu, kaykunatahina; simana tukuypi llusqinkichu, utaq imayna pachasqa kanki, chaykunata. Aswantaq manam tapupayankumanchu huchallichisuspayki, kaykunatahina, ¿manachu harkakurqanki? ¿Imanasqataq chayllaraq hamunki? ¿Imataya ruwarqanki?, hukkunapas.

D.S.N° 009-2016-MIMP (Hatun Kamachikuypa Riglamintun yuyanchanapaq, wanachinapaq, chinkachinapaq warmikunata ayllunkunatapas usuchiya llawkachiyta harkarikunapaq)

Art. 20 – Imakunataq yachanayki dinunsiyaykita chaskisuptiki:

20.5. Chaskisuqnikiqa manapunim yanqakunata rimapayasunkimanchu, rimyaninwan, inqiykachaspa, rimapakuspa, chaynallataq mana puni tapusunkimanchu piwan kawsakusqaykita, hukllanakusqaykita, siminchasunkimanchu, kikiyki kasqaykimanta, kawsakusqaykimanta, maymanta kasqaykita, mamasimikimanta, imayna rimakusqaykimantapas, kurpuykimanta, hukkunapas. Manam harkakunmanchu dinunsiyaykita tiyachinapaqa; chaynallataq manam usuchisqa llawkachisqa runataqa huchallichinmankuchu, paykunapa qawasqanmanhina manam imatapas ninmankuchu, hinallataq chaskisunaykipunim dinunsiyaykitaqa.

Ñakarikuyta chaninchaspa (qipa Resolución Ministerial N° 328-2019-MIMP qillqasqa hinallataq portal web del MIMP chiqirichisqa)

Warmikunata, sipaskunata 14 wata hanayman, usuchisqa llawkachisqa qusanmanta utaq ñawpa qusanmanta kasqankutaqa tapunqaku chaninchanankupaq, chayta yachaspanku amachanankupaqpuni kamachinqaku. Kaykunatahinam tapusunkiku:

- ¿Qayna watamanta kunankama maqapasusqaykiqa astawanchu qispirqa, nisyutachu panyasurqanki?
- ¿Paypa makinpi arma kanchu, tarinmanchu utqallayman maypipas? (¿pistola, cuchillo, machete hukkunapas?)
- ¿Qayna watamantachu kuska yachankichik?
- (Kuska kaspaqa) ¿Kuskachu kawsankichik icha saqirqankiñachu?
- Kunan pacha, ¿huk llamkaypichu takyachkan?
- ¿Ima pachapipas pay armawan manchachisurqankichu? (pistola, cuchillo, machete hukpas)? Chayna kaptinqa, ¿pistolawanchu, kuchilluwanchu rirqan?
- ¿wañuchiywan manchachisunkichu?
- ¿Ima pachapipas runa usuchinamanta, llawkachinamanta dinunsiyarankiña (maqasusqaykirayku) kumisaryapi, fiscaliapi utaq mayqin llaqta umalliqkunawan?
- ¿Pay ima pachapas hukllanakunaykichikpaq atipasurqankichu?
- ¿Warkusurqankichu?
- ¿Millu drugata hapinchu? kaykunata, marihuana, pasta básica, cocaína hukkunatapas.
- ¿Pay alkutalikuchu nisyu alcohol upyaqchu? (traquwan likurwan)
- ¿punchaw sapa ruwasqaykita harkarisunkichu? Kaynatahina, mana munanchu aylluykita, masiykita qawanaykita, qullqichaykitapas qichusunki utaq qawapayasunki imap rantikunaykipi, hukkunapas.
- ¿Pay yanqallamanta silusuchu churakun maqasuspaykaraq? Kayhina, nisunki “mana ñuqapaq kaspaykiqa, manam pipaqpas kankichu” kaynakunata
- Wiksayuq kaptiki, ¿maqasurqankichu?
- ¿Pay ima pachapas wañuchikuyta munarqachu?
- ¿Pay churinkunata dañuyta munarqachu?
- ¿Pay wañurachisunkimanachu?
- ¿Pay kaykunatachu rurán? Sapa kutichu waqyamusunki, tilfunupi willachiykunatachu sapa kuti apachimusunki hinallataq redes socialesniykikunapi imaykikunatapas tukuchin (silularnikita, pachata hukkunatapas).
- ¿Ima pachapipas qam wañuchikuyta munarqankichu?

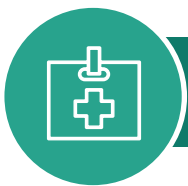
Yuyariy ficha de Valoración del Riesgo qillqataqa, qayllaykipim dinunsiya chaskiqmi qillqayta tukupanqa. Manapunim qusunkimanachu qam sapa tapukuyta yaqa cuestionario qillqatahina chimpunaykipaq.

Dinunsiyata warmikuna usuchisqanmanta llawkachisqanmantaqa tiyachiptikiqa llapan ruwayninga manam chaniyuqchu

- Manam dinunsiyaykiqa chaniyuqchu.
- Manam dinunsiyaykiqa kupiyanqa chaniyuqchu
- Manam peritaje médico nitaq psicológicopas chaniyuqchu.
- Manam CEMpa yanapakuyninqa chaniyuqchu
- Manam taripayqa chaniyuqchu

Sichum Kumisariyapi ima taripay puriyinpi Policía qullqita yanapasunaykipaq mañasuptikiqa, Central de Denuncias del Ministerio del Interiorman huchallichinaykim.

¿Imataq peritaje médico?

Hampiqpa mañakusqan ixaminkunam kayqa dinunsiyayki huchallisqaykiman hinam, kaynahina, ixaminga chiqan kanan yanqapas yanqachu qawasunki chaywanmi harkakusunchik ñakariynikita hatarichinanta. Kay ixaminkunataqa hampiq legistallam ruran. Kumisariyapi utaq fiscalía de turnupi solicitud mañakuyta quykusunki chaywanmi ixamintaqa rurachikunki. Chay punchawllam chaytaqa ruranku. Mana chaniyuqmi, kupiyantapas qupusunaykipunim.

Yuyakunaykipaq: qawachikunaykipaqqa pi yawar aylluykiwan, masiykikunawanpas kуска rinkiman, hatun unquy pandemiapipas (mana llumpay runa huñurisqa kaptin karunchascha kananchik kуска yaykunapaqa).

→ Kayhina: sichum dinunsiyayki kanman mana violación sexual llawkachisuptikiqa manapuni warmi kaqnikita ixaminpaq waqanmankuchu.

Quyuyasqayqa qipa punchawkunañam rikukun mana hampiq qawawptin karqachu ¿imatataq ruwallayman?

Público hampina wasiman utaq privadoman rinayki hampichikunaykipaq. Imarayku kirisqa kaptikiqa, willakuy imaynanpi usuchisqa, llawkachisqa karqanki qillqanankupaq. Kumisariyaman utaq Fiscalía Penal de Turnuman chay kupyata apay chaytam ixpidintiykipi patachanqaku. Hinallataq chay dukumintukunamantapas karguta mañakuy.

¿Hukkuna tapukuykunatachu ruwasraq?

Sichum kumisariyapi dinunsiyamurqanki, chay Policía ixamin midiku mañasusqaykita Fiscalíapaqa mana allinchu kanmanpas. Manam sapa kutichu kayqa apachikunmanchu, sichus qamwan kanman, allin qawakusqa chiqap kasqanrayku huk kutita mañakunmanku, kaypas dinunsiyasqaykimanhinalla kanmanpas. Yanqapas yanqa hukkti mañakachasunkimankuchu.

¿Runapa sutinta yanqa qatarichiyman dinunsiyaruwanmanchu?

Huchallikuq runaqa kaytam ruranman manchachisunaykipaq. Mayqin runapas imamantapas dinunsiyanmanmi ñataq simillanwanqa qispinmanchu. Sichus pipas usuchisurqanki llawkachisurqanki dirichuykim dinunsiyanaykipaqa chaywanqa manayá yanqatachu sutinta uqarichichkanki. Sapakamam ima ruwasusqaykita willakuyqa hukñataqmi chiqapchay huchallikuytaqa. Qammi ñawparinki willakuynikiwan autoridad kama-chikuqkunaga taripanqaku chiqap kasqanta.

Awqaqniy maqawaptin kutichipurqani chaymi Kumisariyapi harkawayta munachkanku

Maqasuqnikipas dinunsiyasunkimanmi. Amachakunmanmi, ñataq kaytam yachakunayki:

- Línea 100 yupaytam waqyakamunki yanapasunaykipaq. Ministerio de la Mujer amachaq wasipa yupanmi chaymi mana chaniyuq. Utqayllamanmi chaskisunki waqyakamuptikiqa.
- Sichus makiykikunata chaqnarusunki utaq harkasunki huk runap ruwasqanrayku, amachakunkim asesor(a) legalnikita mañakuspayki hinallataq manam huchallikuq runawanqa kуска churasunkimanchu.
- Yuyariy amachakusqaykiqa legítima defensaqa chiqapmi: sichus maqasuptiki kutipakurqanki, dirichuykipim amachakurqanki. Willakusqaykitaqa manapunim hukmanyachinmankuchu, allinta waqanki qam chiqap nisqaykimanhina kasqanta.

Sichum Hampi Yachakuq kaspay, musyakuni ima usuchikuy llawkachikuy unqusqa runa qawasqaypi kaptinqa, ¿imatataq ruraykuyman?

Hampi Yachakuq kaspaga, sutillam musyaykunki pi unqusqa runata qawaykuptikiqa sichus usuchisqa, llawkachisqapas kanman. Chay kaptinqa, kaykunatam ruranayki (art. 30° y 43° de la Ley N° 26842):

- Historia klinikapi llapanta churanki unqusqa willakusqanmanhina.
- Dirección del centro medikuman llapallanta willarikunki.
- Dirección del centro midikuñataq lliw willakusqaykita mayqin kamachikuqkunaman dinunsiyananmi.
- Policia llamkaqkunaman willakunmanku sichus hampina wasipi kaptin manachayqa Kumisariyamanmi apanan. Hinallataqmi Fiscaliapi utaq Juzgado de Familiapi, Pazpipas mayqin llaqta kasqaykipi.
- Llapan suyunchikpi hospitalkunapiqa Centro Emergencia Mujer wasi kanmi, chaypim unquqqa yanapakuyta, hampikuyta utqayllaman chaskinqa.

¿Maypim uyariykuwanmanku utaq yanapaykuwanmanku?

Sichum manchay pachapi tarikunki utaq riqsinki pitapas yanapakuyta mañakusqanta, Warmipa Hatun Wasipim achka yanapakuyninku kan, mana chaninchana llapan runakunapaq, yachaqkunapa yanapakuyninwan. Kaykunapim yanapakuyta tarinki:

Centros de Emergencia Mujer (CEM): CEMkunaqa yanapasunki legal ruwaykunawan, defensa judicialwan, consejería psicológicawan hinallataq yanapakuy asistencia socialwan kaykunaqa mana chaniyuqmi. CEMkunaqa sapa punchaw 8:00 a.m. punchawmanta 4:15 p.m. chisinpaykama kanku, CEMkunaqa kumisariyapipas chaskirikun 24 ura tukuy tutupunchawninta, tukuy watantin. CEMpa Central telefonikapa yupanqa (01) 4197260.

Línea 100: kaypim mana chaninchaspa waqyakamunki, chaypim, willarisunkiku, qawachisunkiku, susiqanaykipaq ima ñakariymantapas yanapasunkiku. Hinallataq imaynata chay wakichisqa pachamanta llusqinaykipaq yanapasunkiku, tapukuyniykita kutichisunki hinallataq ruwaykunqaku harkarikunata usuchisqa llawkachisqa warmi kaptiki. Hinallataq waqyakamunkipuni Policia utqayllaman rinanpaq sichus maqasuchkanki sichus usuchisuchkanki, llawkasisuchkanki, abusasuptikipas. Línea 100 lunesmanta domingokamam hinallataq feriado punchawkunapas, 24 ura tukuytin tutupunchaw kichasqa waqyakunaykipaq. Mayqin silularwan, tilifunu publikuwantapas llapan Piruw suyunchikmanta.

Chat 100: kay chatqa Ministerio de la Mujer pam, willakusqaykitaqa manam pipas yachanqachu, sunqu tiyachiq psicológica profesionalwanmi llamkanku. Paykunam qawanqaku sichus wayllunakuy pachapi usuchisuchkanki ñakarichisuchkankipas chaywan harkarinankupaq. Chatmanqa lunesmanta vierneskama yaykunkiman, 8:00 a.m. uramanta 10:00 p.m. urakama kay linkmantapas: <https://chat100.aurora.gob.pe>

**Kay riqsichikuq qillqataqa PUCP
umalliqkunam tikrarqanku:**

- **Kichwaman tikraq: Carmen Cazorla Zen.**
- **Kichwaman tikraq: Roger Gonzalo Segura.**
- **Pirwanu siñakuna simiman tikraq: Susana Stiglich.**
- **Uyarinaliwruman tikraq: Déborah Grández
(directora de la organización Capaz Perú).**

ELSA

Espacios laborales sin acoso

 @holaELSAIa @holaELSA_la @holaelsa_la @elsa-la

www.elsa.la